

Immaterieel erfgoed gaat dwars door de samenleving

Activiteitenplan 2021 - 2024

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed
Nederland is onderdeel van het

Voorwoord

Onder de titel “Immaterieel erfgoed gaat dwars door samenleving” presenteert Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland het activiteitenplan voor 2021-2024. Dit plan is een onderdeel van en bijlage bij het Activiteitenplan 2021-2024 van het Nederlands Openluchtmuseum, waar het Kenniscentrum sinds 2017 integraal deel vanuit maakt. Met dit plan geeft het NOM uitvoering aan de opdracht vanuit de Erfgoedwet om zich in te spannen “ter bevordering van de bescherming en de kennis van immaterieel erfgoed”.

2020 was een bijzonder jaar, dat anders is verlopen dan aan het begin was gedacht. Op mondiaal niveau werd iedereen geconfronteerd met de gevolgen van de COVID-pandemie, die vooral gevolgen had en heeft op het gebied van de volksgezondheid en de economie. Vele mensen werden zodoende op enige manier slachtoffer en geraakt in hun bestaan. Ook voor de erfgoedsector heeft de pandemie grote gevolgen. In het domein van het immaterieel erfgoed, waarin het Kenniscentrum opereert, zijn de gevolgen ook groot en nog niet helemaal te overzien. Veel erfgoedgemeenschappen, die immaterieel erfgoed beoefenen, doen dat op vrijwillige basis en niet professioneel en vooral niet geïnstitutionaliseerd. Met het gevolg, dat ondanks de erkenning ook van overheidswege vele beoefenaars niet in aanmerking bleken te komen voor de ingestelde ondersteuningsmaatregelen

en daardoor in hun voortbestaan werden en nog steeds worden bedreigd. Zo zagen vele ambachtslieden hun afzet verdampen. Alle grote evenementen die als belangrijk immaterieel erfgoed worden gezien, zoals de corso's, Pride of het Zomercarnaval konden niet plaatsvinden. Juist in een crisistijd waarin het vitale belang van de verbindende kracht van dit erfgoed voor de gemeenschappen en de samenleving zo werd gevoeld en vooral gemist.

Het Kenniscentrum adviseert en denkt mee met zowel de erfgoedgemeenschappen aan de ene kant als met de overheid aan de andere kant. Zoals het Kenniscentrum dit altijd doet, want dat is ook zijn rol. Alleen dit jaar was de uitdaging en de context anders en groter dan in andere jaren.

De pandemie had ook grote impact op het Kenniscentrum en zijn medewerkers. Waar in de normale situatie iedereen op kantoor samenkomt en intensief samenwerkt, werd er vanaf maart vanuit huis gewerkt, waardoor de vertrouwde werkdynamiek van de een op de andere dag veranderde. Ook de vele werkbezoeken aan erfgoedgemeenschappen stopten.

In deze ongewone omstandigheden was er ook nog eens een directiewisseling. Per 1 mei 2020 werd Leo Adriaanse, die vanaf 2017 aan het roer had gestaan, opgevolgd door Marco van Baalen. Het stond het Kenniscentrum niet in te weg door

te werken aan de geformuleerde doelstellingen, en werd, voor een deel noodgedwongen, geëxperimenteerd met nieuwe vormen, zoals bijvoorbeeld het organiseren van webinars. In dit Activiteitenplan wordt daar ook op teruggekeken.

Maar er wordt vooral vooruitgekeken naar de nieuwe beleidsperiode 2021-2024. In deze nieuwe periode staat er veel op de rol. Zo wil het Kenniscentrum vanaf 2021 verder inzetten op de uitbreiding van het Netwerk en de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland, waarbij extra aandacht zal zijn voor het zichtbaar maken van de brede diversiteit van het immaterieel erfgoed in Nederland. Het Kenniscentrum heeft daarbij als doelstelling om, in wederkerige samenwerking met de erfgoedgemeenschappen, het Netwerk en de Inventaris inclusiever te maken en meer een afspiegeling te laten zijn van Nederland. Vandaar ook de titel van het activiteitenplan Immaterieel Erfgoed gaat dwars door Nederland. Daarnaast zal 2021 ook in het teken staan van de oplevering van de nieuwe Kennisagenda voor de periode 2021-2024. Waarin vooral aandacht zal zijn voor onderzoek naar diversiteit en duurzaamheid in relatie tot immaterieel erfgoed.

Het is onze visie dat duurzaamheid en diversiteit, net als voor de samenleving als geheel, de grote uitdagingen zijn voor deze tijd en we hebben de vaste overtuiging dat ook immaterieel erfgoed hier een bijdrage aan kan leveren. Het voorliggende

Activiteitenplan is tot stand gekomen in de afgelopen dynamische periode, waarin veel is gebeurd, waardoor de visieontwikkeling nog niet helemaal is afgerond. Het Kenniscentrum heeft zich daarom voorgenomen om in 2021 op basis van de op te leveren Kennisagenda 2021-2024 ook een praktisch implementatieplan uit te werken.

We kijken dan ook uit naar de nieuwe beleidsperiode, waarbij we vooral hopen dat het immaterieel erfgoed weer overal zichtbaar zal zijn en de beoefenaars weer samen kunnen komen om datgene te doen wat hen bindt. Want dat heeft iedereen in 2020 nog het meeste gemist!

Marco van Baalen
25 november 2020

Instelling

Missie

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) coördineert sinds 2012 de implementatie van het UNESCO Verdrag (2003) in het Koninkrijk der Nederlanden, in het Nederlands Caribisch gebied betreft dit in eerste instantie de openbare lichamen Bonaire, Saba en Sint Eustatius inzake de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed. Het Kenniscentrum helpt beoefenaars van immaterieel cultureel erfgoed met het borgen (ontwikkelen, promoten en doorgeven) van hun immaterieel cultureel erfgoed, onder andere via de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland. Het Kenniscentrum wil door de zichtbaarheid van immaterieel erfgoed te vergroten, voor de samenleving en het totale erfgoedveld, bewustwording creëren omtrent immaterieel erfgoed en zo meer respect in de samenleving creëren voor immaterieel erfgoed en de beoefenaars daarvan.

Visie

Immaterieel cultureel erfgoed is levend erfgoed, dat zich ontwikkelt in de praktijk van het dagelijks leven. Dit erfgoed wordt gedragen door mensen, verbindt hen en geeft betekenis aan het leven en kleur aan de samenleving. Immaterieel erfgoed gaat dwars door de samenleving. Het zorgt voor een gevoel van continuïteit en identiteit en weerspiegelt de culturele diversiteit van de Nederlandse samenleving. Immaterieel erfgoed is een wezenlijke tak van erfgoed, gedragen door

mensen van nu, die hun immaterieel erfgoed door willen geven aan de toekomst. Levend erfgoed is een dynamische kracht, ook in verbinding met het materiele erfgoed. Dat willen wij als Kenniscentrum ondersteunen, zichtbaar maken en meehelpen borgen voor de toekomst.

In de komende beleidsperiode wil het Kenniscentrum graag bijdragen aan een participatieve, duurzame samenleving waarin aandacht is voor diversiteit en internationale culturele uitwisseling. Om de erfgoedgemeenschappen te inspireren en ondersteunen in het borgen van erfgoed in een veranderende samenleving, kiest het Kenniscentrum als grote speerpunten voor de omgang met diversiteit en duurzaamheid en wil het daarvoor handvatten ontwikkelen en een podium bieden voor de erfgoedgemeenschappen voor de omgang met diversiteit en duurzaamheid.

Profiel

Stichting Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland maakt deel uit van het Nederlands Openluchtmuseum en ondersteunt erfgoedgemeenschappen in het Koninkrijk der Nederlanden in de borging van hun immaterieel erfgoed. Erfgoedgemeenschappen vinden in het Nederlands Openluchtmuseum een plek en podium voor onderzoek en experiment.

Kernwaarden

Participatie

Participatie is voor het Kenniscentrum een heel belangrijke kernwaarde, aangezien immaterieel erfgoed altijd beoefend wordt door een gemeenschap of een individu. Immaterieel erfgoed kan derhalve alleen bestaan bij de gratie van participatie. Het Kenniscentrum is ervan overtuigd dat ontmoeting, participatie en samenwerking leidt tot begrip, respect voor elkaar en verbinding.

'Bottom-up' werkwijze

De erfgoedgemeenschap is als beoefenaar expert en besluit in principe zelf of zij in contact wil treden met het Kenniscentrum en haar immaterieel erfgoed wil aanmelden voor het Netwerk of wil bijschrijven op de Inventaris, vandaar de 'bottom-up' werkwijze van het Kenniscentrum. Daarbij is het kenniscentrum zelf ook expert op het gebied van immaterieel erfgoed en handelt het dienstbaar aan de erfgoedgemeenschap vanuit de verantwoordelijkheid voor de UNESCO-waarden (duurzaamheid, diversiteit en wederzijds respect). Het Kenniscentrum is zich bewust van de uitdaging in deze rol.

Inclusiviteit en multi-perspectiviteit

Het Kenniscentrum wil de samenleving in de volle breedte weerspiegelen in de samenstelling van het Netwerk en de Inventaris en in zijn activiteiten. Om dit te bereiken, werkt het kenniscentrum aan een omgeving waar iedereen zich thuis voelt en meedoet. Het Kenniscentrum werkt participatief

en nodigt individuen, gemeenschappen en organisaties uit om elkaar te ontmoeten, het gesprek aan te gaan of samen te werken.

Echter immaterieel erfgoed vormt identiteit en draagt bij aan wie iemand is, waarmee het onvermijdelijk ook onderscheid aanbrengt. In die zin is immaterieel erfgoed zowel inclusief als ook exclusief. Het Kenniscentrum benadert de grote variëteit van immaterieel erfgoed vanuit respect voor diversiteit en vanuit de visie van multi-perspectiviteit.

Maatschappelijke positionering

Maatschappelijk bewustzijn is voor het Kenniscentrum een vanzelfsprekendheid. Immaterieel erfgoed wordt immers beoefend midden in de samenleving. Het Kenniscentrum zoekt actief naar aansluiting bij actuele maatschappelijke thema's zoals diversiteit en duurzaamheid en onderzoekt middels de Kennisagenda welke (verbindende of schurende) rol immaterieel erfgoed speelt in de actuele context. Dit doet het Kenniscentrum door actief samen te werken met de beoefenaars van immaterieel erfgoed, maatschappelijke organisaties en partners, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden. Zij worden nauw betrokken bij het (door)ontwikkelen van activiteiten. Waarbij de 'bottom-up' werkwijze richting erfgoedgemeenschappen leidend is.

Het Kenniscentrum zet in op verbinding en is er voor iedereen. Het Kenniscentrum handelt daarbij vanuit de UNESCO-waarde rond wederzijds respect en de notie dat begrip van immaterieel erfgoed de sociale cohesie tussen erfgoedgemeenschappen in het bijzonder en de samenleving in het algemeen kan versterken. Het Kenniscentrum biedt, onder andere via het Netwerk Immaterieel Erfgoed en de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland en de Kennisbank, een veelheid van verhalen over en perspectieven op immaterieel erfgoed. Zo bereikt het een breed en divers publiek. Het activeert beoefenaars en betrokkenen om het gesprek aan te gaan

en benut wezenlijke aspecten van immaterieel erfgoed als sleutel om identiteit te bevragen en te onderzoeken. Het zoekt daarbij naar verbinding tussen mensen en wil het eigene én het gemeenschappelijke zichtbaar maken.

Om beoefenaars van immaterieel erfgoed te bereiken die zich nu nog minder aangesproken voelen, spant het Kenniscentrum zich op verschillende manieren in. Zo wil het Kenniscentrum in de komende beleidsperiode nieuwe erfgoed-gemeenschappen uitnodigen en stimuleren hun immaterieel erfgoed onder de aandacht te brengen middels het Netwerk en de Inventaris en andere activiteiten. Waarbij extra focus zal worden gelegd op erfgoedgemeenschappen met een migratieachtergrond. Dit doet het Kenniscentrum vanuit zijn opvattingen rond diversiteit en inclusiviteit en in de overtuiging dat dit zal bijdragen aan de sociale cohesie van de samenleving.

Basistaken Kenniscentrum

Basistaken Kenniscentrum: uitvoering van 2003 UNESCO Verdrag

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland startte in 2012 als opvolger van het sinds 1984 actieve Nederlands Centrum voor Volkscultuur. Belangrijkste opdracht van de nieuwe organisatie was, op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, te werken aan de uitvoering van het UNESCO Verdrag inzake Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed. Dit verdrag uit 2003 werd in 2012 door het Koninkrijk der Nederlanden geratificeerd. De basistaken van het Kenniscentrum voortvloeiend uit het UNESCO Verdrag zijn:

1. *Identificatie en documentatie van immaterieel cultureel erfgoed in Nederland*
2. *Ondersteuning van de erfgoedgemeenschappen bij de borging*
3. *Bewustwording en bevordering van respect voor het immaterieel cultureel erfgoed bij een breed publiek, onder meer via educatie*
4. *Kennisontwikkeling en kennisverspreiding op het gebied van immaterieel cultureel erfgoed*
5. *Internationale samenwerking op het gebied van immaterieel cultureel erfgoed*

Deze basistaken zijn onderverdeeld binnen de werkterreinen Erfgoedzorg en Kennisontwikkeling. Erfgoedzorg is gericht op het zichtbaar maken en borgen van immaterieel erfgoed. Kennisontwikkeling heeft als doel kennisverdieping

ten behoeve van de praktijk van borging van immaterieel erfgoed.

Internationaal

Als bij UNESCO geaccrediteerde NGO vervult het Kenniscentrum internationale adviesfuncties voor het Intergouvernementeel Comité van UNESCO. Internationale samenwerking en uitwisseling gebeurt via het ICH-NGO Forum van bij UNESCO geaccrediteerde NGO's, gericht op concrete uitwisseling van kennis en ervaring. Daarnaast wordt op bilateraal niveau structureel samengewerkt met Vlaanderen en Duitsland (het Kenniscentrum heeft bijvoorbeeld zitting in de toetsingscommissies voor de Vlaamse en Duitse inventaris immaterieel erfgoed) en in langdurige projecten zoals de afgelopen vier jaar in het Europese 'Intangible Heritage and Museums Project' (IMP). Internationaal coördineert het Kenniscentrum de Nederlandse voordrachten voor de internationale UNESCO lijsten en heeft een expertfunctie voor de Nederlandse delegatie tijdens internationale UNESCO vergaderingen, een adviesfunctie die het afgelopen jaar intensiever is geworden, sinds Nederland sinds 2019 zitting heeft in het Intergouvernementeel Comité.

Immaterieel Cultureel Erfgoed is Levend Erfgoed

Het ministerie van OCW en het Kenniscentrum volgen de definitie die UNESCO aan immaterieel cultureel erfgoed geeft binnen het Verdrag

uit 2003. Het betreft cultuuruitingen die door erfgoedgemeenschappen worden beleefd als cultureel erfgoed en hen een gevoel van identiteit en continuïteit geven. Dit immaterieel cultureel erfgoed wordt steeds opnieuw vormgegeven in samenhang met maatschappelijke veranderingen en in interactie met de sociale omgeving en van generatie op generatie doorgegeven. Kortweg: immaterieel cultureel erfgoed is levend en dynamisch cultureel erfgoed.

In het 2003 UNESCO Verdrag wordt immaterieel cultureel erfgoed onderscheiden binnen vijf domeinen:

1. *Spreken, zingen en vertellen*
2. *Uitvoerende kunsten*
3. *Festiviteiten, rituelen en sociale praktijken*
4. *Kennis en gebruiken rondom natuur en universum*
5. *Traditioneel vakmanschap / ambachten*

Vooruitblik beleidsperiode 2021-2024

De beleidsdoelstellingen in 2021-2024

De komende beleidsperiode wil het Kenniscentrum doorgaan op de ingezette lijn van de beleidsperiode 2017-2020. Maar nu meer toegespitst op de speerpunten diversiteit, variëteit en multiperspectiviteit en duurzaamheid. Het betreft urgente maatschappelijke uitdagingen, die het Kenniscentrum met de erfgoedgemeenschappen wil verkennen. Het Kenniscentrum voorziet dat erfgoedgemeenschappen hier in de toekomst mee te maken zullen krijgen en wil onderzoeken waar de uitdagingen liggen en hoe immaterieel erfgoed op deze gebieden een voorbeeld zou kunnen zijn. Het sluit aan bij het UNESCO Verdrag van 2003 dat stelt dat immaterieel erfgoed de drijvende kracht is achter culturele diversiteit en een waarborg voor duurzame ontwikkeling. Het Kenniscentrum is zich bewust dat deze sleutelwoorden containerbegrippen zijn, die door het Kenniscentrum nader onderzocht en ontrafeld moeten worden om zo te achterhalen welke aspecten relevant zijn voor immaterieel erfgoed.

Speerpunten 2021-2024

Diversiteit, variëteit en multiperspectiviteit

Voor het Kenniscentrum is het woord diversiteit een complexe maar belangrijke waarde. We zien diversiteit op verschillende manieren terug in de samenleving: in verschillende etnische achtergronden, leeftijd, gender en de geografische plekken. Deze diversiteit wordt weerspiegeld in verschillende vormen van immaterieel erfgoed in

Nederland die naast elkaar bestaan en worden beoefend. In de omgang met immaterieel erfgoed onderscheiden we drie vormen van diversiteit:

- *De brede waaier aan vormen van immaterieel erfgoed in Nederland (van ambacht tot viering),*
- *De variëteit aan manieren van omgang met soortgelijk erfgoed,*
- *De meervoudige perspectieven op eenzelfde vorm van immaterieel erfgoed.*

Zo hebben groepen met diverse achtergronden hun eigen erfgoed; worden bijvoorbeeld sinterklaasfeesten of dodenherdenkingen door heel Nederland op allerlei manieren beoefend; en wordt eenzelfde vorm op verschillende manieren beleefd, waardoor er aandacht moet zijn voor de meervoudige perspectieven op immaterieel erfgoed.

Diversiteit en inclusiviteit als speerpunten brengen een afweging mee ten opzichte van onze 'bottom-up' werkwijze. De basis van onze werkwijze is de 'bottom-up' benadering maar ter bevordering van diversiteit en inclusiviteit zullen we de komende periode op enkele punten een actieve rol aannemen.

Tegelijkertijd zijn we een inclusieve organisatie en is ons Netwerk ook toegankelijk voor vormen van erfgoed die intrinsiek niet inclusief zijn, zoals een 'Abrahamdag' voor enkel mannen van 50 en het rijden in dameszadel in de Vondelcarroussel in Amsterdam.

Het Netwerk en de Inventaris zijn instrumenten om de diverse vormen van immaterieel erfgoed te inventariseren en in beeld te brengen. Immaterieel erfgoed verbindt mensen en groepen en met het Netwerk en de Inventaris streven we dan ook naar een afspiegeling van de samenleving. Omdat nog niet alle diverse erfgoedgemeenschappen het Kenniscentrum weten te vinden, is ons doel actief erfgoedgemeenschappen te benaderen met een migratie achtergrond.

Wat betreft de variëteit van soortgelijke vormen van immaterieel erfgoed, ontwikkelen we de komende jaren clusters waarin verschillende belevingen naast elkaar staan. Voor multiperspectiviteit op immaterieel erfgoed nemen we een actieve rol in door educatief materiaal te ontwikkelen waarbij meervoudige perspectieven meegenomen worden.

Duurzaamheid

Net als bij diversiteit sluit het Kenniscentrum in zijn visie op duurzaamheid en toekomstbestendigheid aan bij de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties; Voor immaterieel erfgoed heeft duurzaamheid betrekking op een tweetal aspecten:

- Hoe kunnen beoefenaars met hun immaterieel erfgoed bijdragen aan de verduurzaming in Nederland op ecologisch gebied. Deze vraag raakt direct aan het hiervoor genoemde vierde domein van UNESCO: Kennis en gebruiken rondom de natuur en het universum.
- Hoe kunnen beoefenaars van immaterieel erfgoed hun erfgoed duurzaam maken in ecologische zin, bijvoorbeeld door bewust om te gaan met de natuurlijke omgeving en hulpstoffen. Dat betekent voor sommigen aanpassingen in hun immaterieel erfgoed voor anderen versterking wat ze toch al doen.

Beide aspecten van 'duurzaamheid' zullen in de komende beleidsperiode speerpunten zijn van onderzoek in de in 2021 te ontwikkelen Kennisagenda 2021-2024.

Drie specifieke beleidsdoelstellingen

Op basis van genoemde speerpunten richt het Kenniscentrum zich in de beleidsperiode 2021-2024 onder de titel: 'Immaterieel erfgoed gaat dwars door de samenleving' op drie specifieke beleidsdoelstellingen:

1. *Het Kenniscentrum gaat door met het zichtbaar maken van de diversiteit van immaterieel erfgoed in Nederland en werkt op dit terrein aan deskundigheidsbevordering voor de erfgoedgemeenschappen.*

Immaterieel erfgoed toont de culturele variëteit van onze samenleving. Het Kenniscentrum gaat de brede diversiteit van immaterieel erfgoed meer zichtbaar maken, waarmee diversiteit verwijst naar verschillende etnische achtergronden, leeftijd, gender en de geografische plekken. Daartoe gaan we verder op de ingeslagen weg van verbreding van de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland en zetten we een nieuwe bewustwordingscampagne op. Ofschoon diversiteit er is en het proces van diversifiëring in de samenleving vanzelf plaatsvindt, spelen rond dit thema grote sociale en maatschappelijke uitdagingen een rol. We gaan komende jaren die uitdagingen aan, samen met de erfgoedgemeenschappen.

2. *Immaterieel Erfgoed kent geen grenzen; Meer internationaal samenwerken ter bevordering van de borging van immaterieel erfgoed.*

Door mondialiseringsprocessen en migratie is immaterieel erfgoed meer en meer ook transnationaal geworden, wat internationale samenwerking alleen maar meer noodzakelijk heeft gemaakt. Het Kenniscentrum richt zich nog meer op internationale uitwisseling van immaterieel erfgoed tussen immaterieel erfgoedgemeenschappen én op de uitwisseling van de methodieken voor borging van immaterieel erfgoed, ook in een transnationale context van gedeeld erfgoed. De voordrachten voor de internationale UNESCO lijsten worden

gebruikt om internationale samenwerking te bevorderen, zoals nu al gebeurt in het internationale netwerk dat nu samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Nederlandse molenaarsorganisaties rondom het molenaarsambacht wordt opgezet.

3. Omgang met de natuurlijke omgeving; immaterieel erfgoed draagt bij aan de VN 2030 Agenda van de Sustainability Development Goals.

Samenhangend met maatschappelijke uitdagingen tot een meer duurzame levenswijze en, hiermee samenhangend, herbezinning op mens-natuur relaties, is de omgang met de natuurlijke omgeving een belangrijk aandachtsgebied. Het Kenniscentrum wil daarom onderzoeken hoe immaterieel erfgoedbeoefenaars met hun erfgoed kunnen bijdragen aan duurzame ontwikkeling en welke ondersteuning erfgoedgemeenschappen daarbij nodig hebben. In een volgende stap zullen ondersteunende methodieken ontwikkeld worden op basis van de onderzoeksresultaten. Het Kenniscentrum sluit inhoudelijk aan bij enkele centrale Ontwikkelingsdoelen zoals geformuleerd door de VN en onderschreven door UNESCO. Hoe kunnen bijvoorbeeld vormen van immaterieel erfgoed die betrekking hebben op een ambachtelijk gebruik van natuurlijke grondstoffen en/of een duurzame omgang met de natuurlijke omgeving in de praktijk bijdragen aan een duurzame toekomst? Welke rol kunnen de verschillende kennissystemen en immaterieel erfgoed praktijken die het diverse Nederland rijk is, bijdragen aan duurzame oplossingen? Verzamelen, vergelijken en verspreiden van kennis hierover ziet het Kenniscentrum als een belangrijke taak. Diversiteit en meerstemmigheid, binnen en buiten de erfgoedgemeenschappen zijn hiervan een vanzelfsprekend onderdeel. Kenmerkend voor het werk van het Kenniscentrum - en in zekere zin uniek - is dat erfgoedgemeenschappen

steeds meegenomen worden in het proces en een belangrijke participatieve rol hebben, zowel in het onderzoek als in de daaruit resulterende methodiekontwikkeling. Ook zal het Kenniscentrum erfgoedgemeenschappen betrekken bij het proces om in gezamenlijkheid methodieken te ontwikkelen voor de uitdagingen die verduurzaming ook aan het eigen erfgoed stelt - denk b.v. aan milieubelasting door vreugdevuren en (her) gebruik van bloemen en fruit bij de corso's. De participatieve en 'bottom-up' manier van werken zorgt voor een breed draagvlak en een concrete aanpak die duidelijk gericht is op het verhogen van het (ecologisch) bewustzijn van immaterieel erfgoedgemeenschappen en vervolgens ook, vanuit dit verhoogde bewustzijn, op het ecologisch duurzaam maken van immaterieel erfgoed. Deze beleidsdoelstellingen van het Kenniscentrum sluiten aan bij de beleidsprioriteiten van het Ministerie van OCW.

Verduurzaming activiteiten Kenniscentrum

Duurzaamheid is voor het Kenniscentrum zelf ook een belangrijk aspect met betrekking tot de door het Kenniscentrum georganiseerde activiteiten. De COVID-pandemie had wat dat betreft ook positieve effecten omdat het ons deed experimenteren met virtuele bijeenkomsten op afstand. In 2020 organiseerde het Kenniscentrum vele webinars bijvoorbeeld over duurzaam toerisme en diverse capacity building webinars voor de erfgoedgemeenschappen. Ook moesten de jaarlijkse Immaterieel Erfgoeddag en de presentatie van de opgeleverde Kennisagenda 2017-2020 in de vorm van meerdere webinars plaatsvinden. In de komende beleidsperiode zal het Kenniscentrum deze manier van organiseren van netwerkbijeenkomsten verder willen uitbouwen. Daarbij heeft het Kenniscentrum als voorwaarde bij al zijn werkzaamheden en activiteiten dat deze duurzaam zijn en duurzaam plaatsvinden. Het Kenniscentrum is onderdeel van het Nederlands Openluchtmuseum, dat door zijn

door zijn groene bedrijfsvoering al jaren wordt gewaardeerd met de Green Key Goud.

Verdere ontwikkeling samenwerking

Kenniscentrum en Openluchtmuseum

De proeftuin/laboratoriumfunctie geldt ook voor de in de jaren 2021-2024 binnen het Openluchtmuseum te ontwikkelen methodieken voor meer publieksparticipatie en participatie van erfgoedgemeenschappen. Het Openluchtmuseum gaat de komende jaren met themajaren werken, waarin het Kenniscentrum op bovengenoemde wijze zal participeren. Te beginnen met het themajaar rond de (her)waardering van de ambachten in 2021, waarbij het Kenniscentrum betrokken is bij de totstandkoming van de tentoonstelling en de programmering. Het AmbachtenLab zal hier een onderdeel vanuit maken. Verder zal het Kenniscentrum bij het ontwikkelen van zijn educatie materiaal met betrekking tot immaterieel erfgoed samenwerken met de afdeling Educatie van het Openluchtmuseum. Ook zal de samenwerking met betrekking tot Kennisontwikkeling rond immaterieel erfgoed tussen het Kenniscentrum en het Openluchtmuseum verder worden ontwikkeld. Daarnaast wordt door het Kenniscentrum gewerkt aan een digitale ontsluiting van immaterieel erfgoed op locatie, 'Immaterieel Erfgoed Spotten'. Het versterkt de positie van het Nederlands Openluchtmuseum als netwerkorganisatie op het gebied van cultureel erfgoed.

Activiteiten 2021-2024

Zoals in hoofdstuk 1 werd aangegeven zijn de basistaken van het Kenniscentrum gericht op de uitvoering van het UNESCO verdrag inzake Bescherming van Immaterieel Erfgoed. Sinds 2017 voert het Kenniscentrum deze basistaken uit op terreinen als advisering, ondersteuning, deskundigheidsbevordering, bewustwording, onderzoek en internationale uitwisseling en zijn deze praktisch onderverdeeld binnen de twee werkterreinen Erfgoedzorg en Kennisontwikkeling. Erfgoedzorg is gericht op het zichtbaar maken en borgen van immaterieel erfgoed. Kennisontwikkeling heeft als doel kennisverdieping ten behoeve van de praktijk van borging van immaterieel erfgoed. We zien inmiddels de nodige effecten van deze basiswerkzaamheden.

Erfgoedzorg

Bij Erfgoedzorg bestaat de belangrijkste basistaak uit het ondersteunen van erfgoedgemeenschappen in de borging van hun immaterieel erfgoed. De voornaamste middelen daartoe zijn en blijven het Netwerk Immaterieel Erfgoed, de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland en het Register van Inspirerende Voorbeelden van Borging.

Het Kenniscentrum kiest er voor om deze inventarissen meer te laten zijn dan een opsomming van immaterieel erfgoed in Nederland, door erfgoedgemeenschappen gedurende de training 'Bouwen aan een

borgingsplan' zelf een toekomstvisie te laten definiëren in hun eigen borgingsplan en door dit plan elke drie jaar met de erfgoedgemeenschap te evalueren. Voortzetting van deze basistaak in de beleidsperiode 2021-2024 vraagt om een grote tijdsinvestering en veel aandacht bij de steeds omvangrijker wordende Inventaris. Maar deze intensieve benadering levert ook veel op:

- een netwerk van beoefenaars van immaterieel erfgoed in Nederland die zelf hun immaterieel erfgoed zichtbaar maken en die onderling kennis en ervaringen uitwisselen en samenwerken;
- bewustwording rond en kennis van het 2003 UNESCO Verdrag;
- sterke erfgoedgemeenschappen én borgingsplannen die het Kenniscentrum input leveren voor trainingen en ondersteuning; een systeem van regelmatig contact, netwerkmomenten en capacity building tussen en met immaterieel erfgoedgemeenschappen via de regionale en landelijke IE-dagen;
- interesse van ngo's en partnerorganisaties in het buitenland in onze manieren van inventariseren en contact onderhouden met de beoefenaars van immaterieel erfgoed in Nederland.

Verder zal in de komende periode de diversifiëring van uitingen van immaterieel erfgoed in het Netwerk en de Inventaris onverminderd

De diversiteit in gemeenschappen (grote-kleine gemeenschappen - ambachtsmensen, goed georganiseerde-informele gemeenschappen, grote-kleine uitingen, evenementen - rituelen, ambachten- kennis van de natuur, ervaren bestuurders-onervaren bestuurders etc) neemt toe.

Verder zal in de komende periode meer ingezet worden op trainingen/deskundigheidsbevordering op verschillende niveaus en terreinen.

UNESCO en het Kenniscentrum hechten grote waarde aan samenwerking tussen immaterieel erfgoedgemeenschappen onderling. Het Kenniscentrum merkt dat er bij immaterieel erfgoedgemeenschappen behoefte is aan en interesse is voor meer samenwerking in borging en in uitwisseling van kennis en ervaringen. Daarom gaan we de komende periode het opzetten van dergelijke borgingsnetwerken stimuleren en faciliteren.

Door te gaan werken met 'zelflerende borgingsnetwerken', clusters van vergelijkbare vormen van immaterieel erfgoed binnen de inventaris met een grote mate van zelfredzaamheid. zal het Kenniscentrum de ondersteuning aan de erfgoedgemeenschappen beter kunnen managen en efficiënter kunnen laten verlopen. Ondersteuning en advisering door het Kenniscentrum zal voor deze netwerken op afroep plaatsvinden.

Tevens zal het Kenniscentrum de generieke versterkingsactiviteiten in de komende periode ook meer gaan delen met provinciale steunpunten en met andere erfgoedorganisaties zoals musea en archieven om deze te stimuleren om meer te gaan samenwerken met immaterieel erfgoedgemeenschappen.

Ook zal het Kenniscentrum meer gebruik gaan maken van digitale middelen bij de borgingstrainingen van erfgoedgemeenschappen. In de afgelopen periode van de COVID-pandemie heeft het Kenniscentrum daar veel ervaring mee opgedaan.

Deze beleidskeuzes zijn in de komende periode echter ook noodzakelijk om als Kenniscentrum gelijke tred te kunnen houden met het groeiend belang van het immaterieel erfgoed zonder gelijklopende toename van de beschikbare middelen door een verhoging van de structurele subsidie.

Publiekstaken

Specifieke doelgroepen

Het Kenniscentrum werkt in de Jaren 2021-2024 verder aan het vergroten van de bewustwording rond het belang van immaterieel erfgoed en de verbreding van de doelgroepen. De specifieke doelgroepen zijn net als in de vorige beleidsperiode:

- *Jongeren* In samenwerking met 'Erfgoed Jong!' zal verder gewerkt worden aan het meer betrekken van jongeren (regionaal en landelijk) bij immaterieel erfgoed.
- *Onderwijs/Educatie* Erfgoededucatie neemt binnen het onderwijs een steeds belangrijker plaats in. Binnen een aantal regio's in Nederland wordt al gewerkt aan een doorgaande leerlijn erfgoededucatie. Er is echter nog te weinig goed educatief materiaal inzake immaterieel erfgoed beschikbaar. Scholen benaderen hiervoor regelmatig het Kenniscentrum. In de komende beleidsperiode zal daarom in samenwerking met de afdeling Educatie van het Nederlands Openluchtmuseum en in goede afstemming met het onderwijsveld en ander partners educatief materiaal worden ontwikkeld. Het zal in de eerste plaats gaan om educatief materiaal voor het primair onderwijs (digital materiaal, lespakket). In samenwerking met de Provincie Overijssel wordt hiertoe een pilot ontwikkeld.
- *Erfgoedinstellingen* Het Kenniscentrum is geen eerstelijns organisatie en dat is de reden dat het Kenniscentrum graag wil samenwerken met lokale en regionale erfgoedhuizen, musea, archieven, monumentenorganisaties

en dergelijke. In 2021 zal met meerdere musea worden samengewerkt in verband met de AmbachtenLabs. De samenwerking met provinciale erfgoedhuizen kreeg al vorm in de vorige beleidsperiode en zal verder worden uitgebouwd. In samenwerking met het Kenniscentrum namen verschillende provinciale erfgoedhuizen al het initiatief tot toogdagen speciaal gericht op immaterieel erfgoed, om zo de sensitiviteit voor immaterieel erfgoed te vergroten. Dit zal in de komende beleidsperiode verder worden uitgebouwd onder andere ook via de in de afgelopen beleidsperiode door het Kenniscentrum ontwikkelde methodieken op het terrein van toerisme en de samenhang tussen materieel en immaterieel erfgoed.

- *Gemeenten en provinciale overheden*
In de periode 2021-2024 wordt de succesvolle samenwerking met de provincie Overijssel voortgezet gericht op advisering, deskundigheidsbevordering en digitalisering van en bij immaterieel erfgoedgemeenschappen in Overijssel. Er zijn ook gesprekken gaande met andere provincies, die mogelijk tot toekomstige samenwerkingen zullen leiden. Erfgoedgemeenschappen krijgen in de uitoefening van hun immaterieel erfgoed steeds meer te maken met veranderende regelgeving van gemeenten en provincies, denk aan evenementen beleid maar ook aan de nieuwe omgevingswet. Omgekeerd was er in de afgelopen beleidsperiode een toenemende vraag vanuit gemeenten en provincies hoe zij immaterieel erfgoed beter kunnen integreren in hun beleid, niet alleen in het eigen erfgoedbeleid maar ook in beleidsvelden gericht op participatie, sociale cohesie en inclusie, en, voor toeristische gemeenten, op citymarketing beleid. In 2020 bracht het Kenniscentrum al twee praktische methodieken uit gericht op gemeenten en provinciale overheden. In samenspraak en in samenwerking met het ministerie van OCW en

met de Vereniging Nederlandse Gemeenten zal dit verder worden geïmplementeerd en uitgerold. In samenwerking met de ErfgoedAcademie werden al inleidende cursussen verzorgd voor gemeenteambtenaren en dit zal in de komende periode verder worden uitgebouwd.

Bewustwording en promotie

In 2019 startte het Kenniscentrum met een online bewustwordingscampagne #Ditook?! Deze campagne was succesvol en werd in 2020 voortgezet, deels verdiepend en deels verbreed. In 2021-2024 wil het Kenniscentrum doorgaan met bewustwordingscampagnes via sociale mediakanalen. Deels om het algemene publiek kennis te laten maken met het begrip immaterieel erfgoed. Maar er zullen ook specifieke campagnes richting specifieke doelgroepen ingezet worden. In 2021 starten we met een campagne richting het Primair, en mogelijk ook, Voortgezet onderwijs, om docenten en leraren te informeren over immaterieel erfgoededucatie. Per campagne zal een geschikt medium en aangepaste content aangewend worden. Zo zal het Kenniscentrum een campagne gericht op jongeren starten via Instagram.

Educatie

De missie met betrekking tot educatie is immaterieel erfgoed een plek te geven in het onderwijs, ten behoeve van bewustwording, waardering en kennisverspreiding.

Educatie hangt samen met meerdere basistaken, zoals deze zijn omschreven onder de basistaken van het Kenniscentrum in het beleidsplan 2021-2024. De belangrijkste aansluitingen zijn 'bewustwording en bevordering van respect' en 'kennisontwikkeling en kennisverspreiding'. Tevens worden erfgoedgemeenschappen ondersteund op het gebied van educatie.

Het van generatie op generatie doorgeven van levend erfgoed is de sleutel tot borging. Educatie

speelt hierin een waardevolle rol. Het versterkt een gevoel van identiteit, sociale cohesie en de waardering voor culturele diversiteit, zo staat ook omschreven in 'Living Heritage and Education: the convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage' van UNESCO en ICH.

Immaterieel erfgoededucatie past binnen de leergebieden 'Kunst en Cultuur', 'Mens en Maatschappij' en 'Burgerschap' en dekt diverse kerndoelen. Om interesse voor immaterieel erfgoed aan te wakkeren, dient educatie aan te sluiten bij de belevingswereld van jongeren en hun diverse culturele achtergronden. Hierdoor draagt immaterieel erfgoededucatie bij aan toekomstgericht en divers levend erfgoed, waarbij ruimte is voor een interculturele dialoog en meervoudige perspectieven.

We richten ons de komende jaren op:

- Het ontwikkelen van educatief materiaal voor het primair onderwijs, met daarbij de behoeften in het onderwijs als uitgangspunt;
- Advisering van erfgoedgemeenschappen bij het ontwikkelen van educatief materiaal door middel van een reeks trainingen, met daarbij de behoeften van erfgoedgemeenschappen als uitgangspunt;
- Samenwerking met bestaande aanbieders van erfgoededucatie. Dit zijn in de eerste plaats erfgoedhuizen en musea, maar dit kunnen ook aanbieders van lesmethodes en de Canon van Nederland zijn.

IE Spotten

Het project 'Immaterieel Erfgoed Spotten', dat gefinancierd wordt met bijdragen van het Familie Heersink Fonds en de Provincie Overijssel, zal de komende jaren voortgezet worden. Het project is erop gericht om immaterieel erfgoed op locatie jaarrond zichtbaar te maken door middel van een bord met een QR code. Deze code leidt naar een kort filmpje op een digitaal platform. Het digitale platform gaat in 2020 live. Hierop zijn naast de film foto's en ander materiaal van de

erfgoedgemeenschap te zien.

In 2021 en 2022 zal het Kenniscentrum, in samenwerking met de betreffende erfgoedgemeenschappen, doorlopend content blijven toevoegen aan het platform. Daarna kunnen erfgoedgemeenschappen zelf hun filmpjes produceren en content toevoegen. Het Kenniscentrum blijft hierin waar nodig wel ondersteuning bieden.

AmbachtenLabs

In 2019 ontwikkelde het Kenniscentrum de methodiek van het AmbachtenLab. In 2019 en 2020 zijn diverse Labs in verschillende musea in Nederland georganiseerd. Ten gevolge van de COVID-pandemie hebben deze in 2020 echter helaas niet plaats kunnen vinden. Deze zullen nu alsnog in 2021 geprogrammeerd worden. In overleg met de betrokken musea en ambachtslieden en andere deelnemers worden er nieuwe data gekozen.

In 2021 zal de methodiek van de AmbachtenLabs, met de input van de deelnemers aan de laatste Labs, nog verder worden gefinetuned. Daarna is de methodiek voltooid en wordt het verder overgedragen aan en geïntegreerd in het Nederlands Openluchtmuseum en andere musea. Op deze manier kunnen musea betrokken worden bij immaterieel erfgoed en een brug slaan tussen het object (materieel erfgoed) en de kennis en kunde van het object (immaterieel erfgoed).

Het Kenniscentrum blijft beschikbaar om met musea die een AmbachtenLab willen organiseren mee te denken, bijvoorbeeld in het selecteren van ambachtsmensen en andere deelnemers. De uitvoering van deze AmbachtenLabs in 2021 wordt gefinancierd door het Fonds voor Cultuurparticipatie en de Provincie Overijssel.

Methodiekontwikkeling met betrekking tot deskundigheidsbevordering en educatie

In de vorige beleidsperiode werden een aantal concrete 'toolkits' ontwikkeld, waarin het accent lag op deskundigheidsbevordering van de erfgoedgemeenschappen, maar ook van erfgoedprofessionals (onder andere via het IMP-project) en van gemeenteambtenaren. Ook in de toekomst zal de methodiekontwikkeling vooral gericht zijn op erfgoedgemeenschappen, en dan met betrekking tot de boven uitgewerkte thema's diversiteit en duurzaamheid. Omdat de methodieken steeds gebaseerd zijn op grondig participatief onderzoek, zijn de eerste resultaten in de tweede helft van de beleidsperiode te verwachten.

In 2021 zullen de activiteiten rondom methodieken vooral gericht zijn op onderwijs en educatie. In 2020 werd al een aanzet gedaan voor de ontwikkeling van een educatief project gericht op immaterieel erfgoed in een superdiverse omgeving. In deze methodiekontwikkeling wordt samengewerkt door het Kenniscentrum met de afdeling Educatie van het NOM, ondermeer via het Presikhaaf University Project. Verder wordt een methodiek ontwikkeld gericht op intergenerationeel leren. Het doel van deze methodiek is om verschillende generaties binnen erfgoedgemeenschappen handvatten te geven om met elkaar in gesprek te gaan over rollen en verantwoordelijkheden binnen de erfgoedgemeenschap met het oog op de toekomst van het immaterieel erfgoed.

Deskundigheidsbevordering

2021 zal in het teken staan van het uitrollen en implementeren van de in de vorige periode ontwikkelde methodieken. Voor de verdere uitrol zoeken we samenwerking met erfgoedhuizen, netwerken van de RCE en de VNG als het gaat om de gemeentetools. Deskundigheidsbevordering is enerzijds gericht om erfgoedhuizen en overheden nog meer te sensibiliseren voor het belang van immaterieel erfgoed en het samenwerken met

erfgoedgemeenschappen maar anderzijds ook om erfgoedgemeenschappen handvatten te geven voor samenwerking met anderen. De verschillende methodieken zullen in de vorm van cursussen worden aangeboden aan de erfgoedgemeenschappen. En voor overheden en erfgoedprofessional ondermeer via de netwerken van VNG en ErfgoedAcademie, die verder zullen worden uitgebouwd.

Bij de deskundigheidsbevordering hoort ook dat verschillende medewerkers als experts uit het veld van immaterieel erfgoed gastlessen voor studenten verzorgen, aan de Reinwardt Academie, en verschillende Universiteiten.

Kennisbank

In 2020 ontwikkelde het Kenniscentrum een zogenoemde online Kennisbank, waarin kennis, informatie en bruikbare goede voorbeelden ontsloten worden. De Kennisbank is een belangrijk digitaal platform om deze kennis te ontsluiten, niet alleen voor de erfgoedgemeenschappen maar ook voor erfgoedorganisaties, zoals bijvoorbeeld musea.

In de komende jaren zal de Kennisbank actueel worden gehouden en voorzien van nieuwe content, gevoed uit de resultaten van het onderzoek dat verricht wordt. Daarbij zal ook worden samengewerkt met de afdeling Kennis en Collecties van het NOM.

Kennisontwikkeling

Kennisontwikkeling is één van de kerntaken van het Kenniscentrum met het oog op doeltreffende borging van immaterieel erfgoed.

Het onderzoek zal zich de komende vier jaren richten op verdieping via onderzoek naar de nieuwe speerpunten van het Kenniscentrum: diversiteit en duurzaamheid, aan het eind van de periode resulterend in enkele concrete methodieken, waarmee immaterieel erfgoedgemeenschappen aan de slag kunnen.

Daarnaast zal onderzoek zich toespitsen op gehanteerde methodieken, inventarisatie methoden en borgingstechnieken die het Kenniscentrum zelf hanteert, in internationaal vergelijkend perspectief.

Kennisagenda 2021-2024

Voor de vorige beleidsperiode had Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland de Kennisagenda 2017-2020 ontwikkeld, getiteld: Immaterieel erfgoed als proeftuin van een mondialiserende samenleving. Ingezet werd op de onderzoekslijnen Controversieel Immaterieel Erfgoed; Immaterieel Erfgoed & Superdiversiteit, Immaterieel Erfgoed & Jongerenculturen, Immaterieel Erfgoed & Materieel Erfgoed en Immaterieel Erfgoed & Toerisme. De presentatie van de Kennisagenda vond veel weerklank en resulteerde eind 2020 ook in een reeks van methodieken, waarin de verworven inzichten concreet hanteerbaar werden gemaakt voor erfgoedgemeenschappen, beleidsambtenaren en erfgoedorganisaties zoals musea.

Voor de komende beleidsperiode zal de kennisagenda worden geherformuleerd, en in 2021 worden neergelegd in een geactualiseerde Kennisagenda, waarvoor de samenwerking wordt gecontinueerd met wetenschappelijke instellingen zoals het Meertens Instituut, met Universiteiten en Hogescholen, waarmee de afgelopen tijd al werd samengewerkt, zoals de Universiteit Utrecht, Hogeschool InHolland, de Reinwardt Academie, enzovoort. Voortbouwend op de verkregen inzichten uit de vorige beleidsperiode en aansluitend bij de speerpunten voor de beleidsperiode 2021-2024, is de intentie om kennisontwikkeling toe te spitsen op:

1. **Onderzoek en kennisontwikkeling op het gebied van diversiteit.** Zoals uit de vorige beleidsperiode al bleek zorgt de toegenomen mondialisering voor uitdagingen op het terrein van diversiteit, zowel nationaal als internationaal, met als speciale uitdagingen:

transculturaliteit, hybriditeit en de internationale context (uitdagingen met betrekkingen tot gedeeld erfgoed). Daarnaast zal kennisontwikkeling zich blijven toespitsen op de deelname en participatie van jongeren. De doelstelling is dat onderzoek bijdraagt aan meer inclusiviteit en verbreding. Ook de omgang met spanningsvelden wordt benoemd, voortbouwend op de onderzoekslijn Controversieel immaterieel erfgoed uit de vorige periode. De doelstelling van kennisontwikkeling is bijdragen aan een sociaal, inclusieve ontwikkeling binnen het domein van het immaterieel erfgoed. De basis van de werkwijze van het Kenniscentrum is de 'bottom-up' benadering maar ter bevordering van diversiteit en inclusiviteit zullen we de komende periode op enkele punten een actieve rol aannemen.

2. **Onderzoek en kennisontwikkeling op het terrein van duurzaamheid, aansluitend bij de Sustainable Development Goals van UNESCO.** Onderzoek en kennisontwikkeling op het terrein van duurzaamheid zal zich toespitsen op, wat UNESCO noemt, 'environmental sustainability'. Met als doelstelling: hoe kunnen immaterieel erfgoedgemeenschappen bijdragen aan een meer duurzame samenleving, maar ook: hoe kunnen erfgoedgemeenschappen bijdragen aan het meer duurzaam maken van het eigen erfgoed (bv: duurzame lijm gebruiken bij het opprikken van de bloemen op een corsowagen). Daarbij wordt aangesloten bij de in het UNESCO verdrag horende operational directives. Waarbij UNESCO zelf aangeeft dat meer onderzoek nodig is om tot een beter begrip te komen van biodiversiteit, natural resource management; meer duurzame manieren van produceren, het organiseren van 'community based resilience' tegen natuurrampen en klimaatverandering, duurzaam toerisme, enzovoort. Kennisontwikkeling is vooral gericht op het in kaart brengen van de uitdagingen van de immaterieel erfgoedgemeenschappen

maar ook bijdragen aan meer bewustwording bij deze erfgoedgemeenschappen en verder op het inventariseren van goede voorbeelden.

3. **Onderzoek en reflectie op gehanteerde methoden van het Kenniscentrum, met name het inventariseren en het borgen.**

Op immaterieel erfgoedterrein staat Nederland (en het Kenniscentrum dat de uitvoering van het UNESCO verdrag coördineert) internationaal bekend om zijn 'bottom-up' benaderingen van inventariseren van immaterieel erfgoed en het intensief betrekken van immaterieel erfgoedgemeenschappen bij de borging van immaterieel erfgoed. Voor de komende periode wil het Kenniscentrum, samen met zusterorganisaties in het buitenland, de uitwisseling hierover stimuleren – allereerst via de al bestaande samenwerking met de zusterorganisaties die aangesloten zijn bij het internationale ICH-NGO Forum, waarin het Kenniscentrum functioneert als trekker van de Working Group Research. Maar ook bilaterale uitwisseling en onderzoek zal blijven plaatsvinden, voortbouwend op de al bestaande samenwerking met de Werkplaats Immaterieel Erfgoed Vlaanderen, het Centre français du PCI, de Finnish Heritage Agency, en de internationale partners uit het Intangible Heritage and Museums Project, waarin het Kenniscentrum samen met Zwitserse, Italiaanse, Vlaamse en Franse partners participeerde. Waar liggen behoeften van de erfgoedgemeenschappen en hoe kunnen we daarop inspelen? Welke manieren van inventariseren en borgen worden in andere landen gehanteerd, wat kunnen wij daarvan leren? Waar kunnen we onze eigen methoden versterken en verdiepen? Hoe kunnen we een almaar uitdijende inventaris op een goede manier beheren, een vraag die ook voor de internationale lijsten van UNESCO wordt benoemd als grote uitdaging, en waarvoor het project 'Dive into intangible heritage' werd geconcipieerd. Dit onderzoek zal een inspanning zijn van het gehele Kenniscentrum.

Immaterieel Erfgoed in Koninkrijksverband

Immaterieel Erfgoed in de Caribische regio

Op 9 februari 2019 werd tijdens een Vierlandenoverleg in Willemstad (Curaçao) door de vier ministers voor cultuur van het Koninkrijk een intentieverklaring ondertekend met betrekking tot verdere samenwerking in implementatie van het 2003 UNESCO Verdrag binnen (het Caribisch deel van) het Koninkrijk. Het Kenniscentrum heeft hiervoor input geleverd. De intentieverklaring vloeide voort uit het in 2018 door het Kenniscentrum uitgebrachte rapport 'Verkenning van de implementatie van het 2003 UNESCO Verdrag in het Nederlands Caribisch gebied'. In 2020 is gestart met de uitvoering van de andere aanbevelingen uit het verkenningsrapport. Helaas is het door de COVID-pandemie nog niet gelukt om al deze aanbevelingen in samenwerking met het Nederlands Caribisch Gebied te realiseren. Het beter zichtbaar maken van immaterieel erfgoed blijft een belangrijk aandachtspunt, voor de eilanden zelf, maar ook met het oog op een eventuele voordracht voor de internationale UNESCO lijst die gedragen wordt door de eilanden. Daarnaast blijft immaterieel erfgoed in noodsituaties een belangrijk aandachtspunt, voor het Caribisch gebied speciaal relevant omdat orkanen in het Caribisch gebied met enige regelmaat voorkomen, zoals bijvoorbeeld recent nog met verwoestende gevolgen in 2017. Het UNESCO speerpunt 'ICH in emergencies' is daarom voor Nederland een belangrijk speerpunt waarbij Nederland internationaal in het verleden al de ervaringen van het Caribisch gebied heeft ingebracht (via workshops van Richenel Ansano uit Curaçao). Met de Covid-pandemie is 'ICH in emergencies' alleen nog maar een belangrijker aandachtsgebied geworden omdat de eilanden nu zwaar getroffen zijn door de terugval van het toerisme.

In de beleidsperiode 2021-2024 wil Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland in samenwerking met het Dutch Caribbean Intangible Cultural

Heritage Committee (DCIHC) werken aan structurele(re) uitwisseling van kennis en ervaringen rond borging van immaterieel erfgoed binnen de zes eilanden in de Caribische regio. Het Kenniscentrum zal ook hier de speerpunten met betrekking tot diversiteit en duurzaamheid inbrengen.

Specifiek voor de openbare lichamen Bonaire, Saba en Sint-Eustatius stelt het Kenniscentrum ook de diensten vanuit de basistaken (advisering, ondersteuning, deskundigheidsbevordering, kennisontwikkeling, internationale samenwerking en uitwisseling) beschikbaar.

Immaterieel erfgoed in de provincie Overijssel

Projectsubsidie Provincie Overijssel

Net als de afgelopen jaren werkt het Kenniscentrum ook in de periode 2021-2024 aan het zichtbaar maken en versterken van immaterieel erfgoed in de Provincie Overijssel.

In 2020 zijn middels een enquête de wensen en behoeften bij erfgoedgemeenschappen in de provincie in kaart gebracht en de activiteiten in de nieuwe periode sluiten daarop aan. Zo richten we ons de komende jaren onder meer op het bieden van ondersteuning bij het samenstellen van lesmateriaal dat aangeboden kan worden aan de (lokale) onderwijsinstellingen; Professionalisering van erfgoedgemeenschappen door het aanbieden trainingen op een specifiek aspect van borging; Zichtbaarheid van immaterieel erfgoed in Overijssel vergroten door middel van Immaterieel Erfgoed Spotten en onderzoeken hoe immaterieel erfgoed in de jaren 2021-2024 nog beter kan bijdragen aan regio- en stadsmarketing in Overijssel.

Bij al deze activiteiten staat het versterken van het netwerk van beoefenaars van immaterieel erfgoed in de provincie centraal en het ondersteunen van die beoefenaars in de borging van hun immaterieel erfgoed centraal. De

provincie Overijssel wil het Kenniscentrum voor de uitvoering van deze werkzaamheden een subsidie verlenen van € 50.000 per jaar (tweemaal twee jaar). Goed voorbeeld doet hopelijk goed volgen. Er zijn ook gesprekken gaande met andere provincies, die mogelijk tot toekomstige samenwerkingen zullen leiden.

Internationaal

De internationale samenwerking in UNESCO verband zal in de komende periode verder worden uitgebouwd.

Als bij UNESCO geaccrediteerde NGO vervult het Kenniscentrum internationale adviesfuncties voor het Intergouvernementeel Comité van UNESCO. Internationale samenwerking en uitwisseling gebeurt via het ICH-NGO Forum van bij UNESCO geaccrediteerde NGO's, waarin het Kenniscentrum actief participeert en in het verleden al het voortouw had in het organiseren van internationale symposia zoals over 'ICH in Urban Contexts' (in 2019 in Bogota) en 'ICH & tourism during and after COVID-19' (in december 2020 tijdens de Intergouvernementeel Comité vergadering van UNESCO). Het Kenniscentrum zal ook in de toekomst doorgaan met het internationaal op de agenda zetten van dit soort onderwerpen.

Naast deze reguliere internationale activiteiten zal het Kenniscentrum in de beleidsperiode 2021-2024 als uitvoeringspartner binnen het domein immaterieel erfgoed toetreden tot het Programma Internationale Erfgoedsamenwerking (PIE).

Partner in het programma Internationale Erfgoedsamenwerking

Projectsubsidie OCW: Beleidskader ICB

Onderdeel van het internationaal cultuurbeleid van Nederland is sinds een aantal jaren het programma Gedeeld Cultureel Erfgoed, dat met ingang van 2021 verder zal gaan onder de naam Internationale Erfgoedsamenwerking. Daar waar de aandacht in de afgelopen jaren in dit programma vooral uitging naar materieel erfgoed,

waren er in de vorige beleidsperiode al duidelijke signalen dat er een toenemende vraag is naar internationale samenwerking op het gebied van immaterieel erfgoed. Dit gaf aanleiding om in 2020 een verkenning te laten uitvoeren door het Kenniscentrum naar de mogelijkheden immaterieel erfgoed in het programma in te bedden.

Uit dit onderzoek verricht door bureau Cultural Motion bleek dat immaterieel erfgoed van grote toegevoegde waarde zou kunnen zijn op het programma en het Kenniscentrum als uitvoeringspartner een aanvulling zou kunnen zijn op de reeds eerder toegetreden deelnemers (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Nationaal Archief en DutchCulture).

Het Kenniscentrum ziet daarbij vooral kansen door te focussen op gedeelde erfgoedgemeenschappen in de herkomstlanden en in Nederland, die als gevolg van migratieprocessen in Nederland terecht zijn gekomen. Bijvoorbeeld uitwisseling tussen Surinaamse erfgoedgemeenschappen in Suriname, Nederland en in India, maar ook tussen erfgoedgemeenschappen in Indonesië, Nederland en in Suriname.

Kortom met landen waarmee Nederland via kolonisatie en migratie erfgoed deelt. Het Kenniscentrum zal zich binnen het programma in de komende vier jaar inspannen om met de hulp van buitenlandse collega NGO's en de Nederlandse posten in de genoemde landen de wederzijdse uitwisseling tussen gedeelde erfgoedgemeenschappen op het vlak van kennisdeling en borgingsmethodieken tot stand te brengen.

Deze werkzaamheden zal het Kenniscentrum verrichten buiten de reguliere taakstelling en zal worden gefinancierd door een incidentele projectsubsidie verleend door het ministerie van OCW binnen het beleidskader Internationaal Cultuurbeleid.